

Notitie ten behoeve van Rondetafelgesprek Defensienota 2018

Nederlandse Defensie Academie (NLDA)

Dr. Eric-Hans Kramer, Universitair hoofddocent Human Factor & Systeem Veiligheid

Den Haag, 24 mei 2018

In vervolg op de discussie tijdens het vorige rondetafelgesprek (14 december jl), wil ik een paar zaken aanstippen in het verlengde van de bijdrage van Prof dr. Verweij hoogleraar ethiek bij Radboud Universiteit en Nederlandse Defensie Academie (NLDA).

Prof. dr. Verweij heeft toen aangegeven dat er momenteel weinig ruimte is voor wetenschappelijk onderzoek op het terrein van de human(e) factor in militaire organisaties. Hieronder verstaan we onderzoek naar legitimiteit, ethiek, integriteit, leiderschap en wat wij noemen "systeemveiligheid". De huidige cyclus op het gebied van kennisopbouw, defensie-specifiek onderzoek, technologieontwikkeling en innovatie bieden weinig ruimte voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Samenwerking binnen de Nationale Wetenschapsagenda lijkt enige ruimte te bieden, maar aanhaken met Defensie-specifieke thema's blijkt in de praktijk niet eenvoudig.

Meer onderzoek naar de human(e) factor in de militaire organisatie is echter van groot belang. Wat wij zien is inmiddels een voorspelbaar patroon: in de krant lezen we dat defensie worstelt met een bepaald organisatievraagstuk. Het idee ontstaat vervolgens dat er iets moet gebeuren. Vervolgens wordt er een kwartiermaker aangesteld en die begint bestuurlijk van alles in te regelen. Probleem is dat bestuurlijk van alles kan worden ingeregeld, maar alles uiteindelijk staat of valt met inhoudelijke ideeën. Het risico is dat de plan-do-check-act cyclus bureaucratisch kan worden doorlopen, maar dat het onderwerp ten aanzien waarvan wordt bestuurd in feite inhoudelijk een black box blijft. De maatregel van de Defensienota 'We worden een organisatie die leert van fouten', kan alleen handen en voeten krijgen als de black box open gaat. Het risico is daarmee in feite de organisatie niet verbetert.

En dit is waar wetenschappelijk onderzoek een rol kan spelen: juist dit kan de inhoudelijke kant van onderwerpen exploreren. Zo is binnen ons programma vorig jaar Matthijs Moorkamp gepromoveerd op een onderzoek dat vanuit een organisatiekundig perspectief inventariseerde welke structurele veiligheidsrisico's samenhangen met het opereren in expeditionaire taskforces. En daar kwamen een aantal belangrijke conclusies voort die inhoudelijk zeer waardevol zouden kunnen zijn voor de hedendaagse krijgsmacht.

Bestuurlijke ontwikkeling van een organisatie kan dus niet zonder inhoudelijke verdieping. Ook uit het verhaal van Prof. Dr. Verweij de vorige keer bleek dat we in ons onderzoeksprogramma midden in de hedendaagse ontwikkelingen staan, en zeker bij het onlangs afgerond promotieonderzoek gaat het daarbij om onderzoek dat reeds jaren

geleden is gestart. Maar ons probleem is dat wij niet de mogelijkheid hebben om structureel onderzoek naar deze thema's te doen, terwijl we zien dat door defensie allerlei externe (commerciële) partijen worden binnengehaald die helemaal niet over deze basis van expertise beschikken.

Hieraan zou ik willen toevoegen dat een complexe organisatie heeft te maken met complexe vraagstukken en dus niet met louter afgebakende praktische problemen. Was het maar zo simpel. Een thema als veiligheid moet tegen de achtergrond begrepen worden van een organisatie die in onzekere en gevaarlijke omstandigheden complexe missies moet uitvoeren waarbij geweld een rol kan spelen. In die zin is de thematiek van veiligheid op een bepaalde manier inhoudelijk verbonden met bijvoorbeeld een door prof. Dr. Verweij genoemd thema als 'moral injury'. Dit omdat genoemde omstandigheden ook voor mensen die hierin werken uiterst veeleisend zijn.

Ons verzoek is daarom om de vraagstukken die binnen de krijgsmacht spelen niet te behandelen als aparte onderwerpjes maar als samenhangende maatschappelijke problemen.